

3.3.2. HISTÒRIA DE LA MINA VIDAL

per Coral Torra Pannon i Juli Ochoa Gonzàlez

La més moderna de les mines de llarg recorregut de Sant Just Desvern que condueix les seves aigües a finques d'altres termes municipals és, sens dubte, la que és coneguda amb els noms de “mina Vidal”, “mina Juncadella” o “mina de can Cortès”. És curiós constatar com a aquesta mina, segons la relativitat de les coses, a Esplugues se l'anomena “mina Candeler”, coneguda masia santjustenca veïna de can Cortès.

Les fondalades dels torrents de can Cortès i de can Biosca sempre han estat molt riques en aigües, i de ben antic ja existien mines destinades al consum de les masies que es troben en aquells indrets, que cobrien a bastament les seves necessitats.

La masia de can Cortès, ja documentada l'any 1336⁽¹⁾, havia estat propietat de la família Cortès, almenys des de mitjan segle XVII. La titularitat d'aquesta família es va mantenir fins a finals del segle XVIII o començaments del XIX, en què una pubilla Cortès es va casar amb un tal Bernat Casals, el qual consta com a habitant de can Cortès l'any 1804⁽²⁾.

Cap al 1850 trobem que l'amo de can Cortès és Francesc d'Assís Casals i Cortès, fill de l'anterior i veí d'Olesa, el qual està casat amb Paula Batista i té un fill que es diu Modest Casals i Batista⁽³⁾, i consta com a propietari tant l'any 1839 com el 1852⁽⁴⁾.

Francesc d'Assís Casals tenia una altra propietat a Olesa anomenada “Les Illes d'en Gori”, la qual estava hipotecada. El creditor era Maria Ros i Vallhonrat, de Terrassa, qui posseïa quatre pagarés signats per Casals, que totalitzaven un import d'uns 173.041 rals de billó. Sembla ser que Ros pressionava molt Casals i aquest va haver d'optar per vendre el mas Cortès, de Sant Just, per tal de poder fer front al deute i salvar així la seva propietat principal d'Olesa⁽⁵⁾.

Mentrestant, trobem que a Esplugues hi ha, l'any 1852, una propietària anomenada Mariana Vidal, la qual té dues peces de terra al lloc dit “La Gleva”, que totalitzen 6 mujades i 8 mundines (31.827 m²), una altra al lloc dit “Farrera”, de 4 mujades i 8 mundines (22.034 m²) i una casa a la carretera⁽⁶⁾.

-
- 1) Arxiu Episcopal de Barcelona. Llibre de Visites núm. 4, foli. 30
 - 2) *Tenas i Alibés, Mn. Antonino, Notes històriques del poble i parròquia de Sant Just Desvern recollides i publicades pel seu rector.* Fidel R. Ferran, impressor. Barcelona. 1947. Pàg. 59.
 - 3) Registre de la Propietat d'Esplugues de Llobregat (en endavant RPELL). Finca 74, inscr. 1.
 - 4) *Renom Pulit, Mercè “Les grans transformacions del segle XIX”. A Sant Just Desvern, un paisatge i una història.* Ajuntament de Sant Just Desvern i Publicacions de l'Abadia de Montserrat. Barcelona, 1987. Pàg. 374.
 - 5) RPELL. Finca 74, inscr. 1.
 - 6) Arxiu de la Corona d'Aragó (en endavant ACA). Hisenda Ter, 494.

Poc després, Bartomeu Vidal i Nadal, germà de l'anterior, passa a ser propietari d'aquestes finques, amb molt petites variacions, i així veiem que l'any 1861 les seves terres a Esplugues són: una peça a "La Gleva", fruit de la unió de les dues peces anteriors, amb incorporació d'alguna peça nova. Amb això té un total de 9 mujades (44.068 m²), la finca de "Farrera" i la casa de la carretera⁷⁾.

Aquest Bartomeu Vidal, veí de Barcelona, té d'altres propietats a pobles del Baix Llobregat, com Cornellà⁸⁾, i forma part de la poderosa família Vidal Ribas, establerta originàriament al carrer de Montcada de Barcelona, amb magatzems d'adrogueria i una fàbrica de productes químics a Sant Martí de Provençals⁹⁾. Una altra font important d'ingressos d'aquesta família l'havia constituït, en el passat, el comerç de mà d'obra esclava amb Cuba, per a la qual cosa establiren, en el seu moment, una factoria a la costa de Guinea, juntament amb un tal Carles Montagut¹⁰⁾

La desapareguda mansió de can Rosàs a Esplugues de Llobregat, punt de destinació de les aigües d'aquesta mina. Fotografia: Arxiu Històric d' Esplugues de Llobregat.

7) ACA. Hisenda Ter, 495.

8) Renom Pulit, Mercè, Introducció al llibre *Guerrilles al Baix Llobregat*. Centre d'Estudis Comarcals del Baix Llobregat i Publicacions de l'Abadia de Montserrat. Barcelona, 1986. Pàg. 36.

9) Informació oral facilitada per les historiadores Cèlia Cañellas Julià i Rosa Torán Bellver, catedràtiques respectivament dels instituts "Lluís de Requesens" de Molins de Rei i "Sant Adrià" de Sant Adrià de Besòs.

10) Izard, Miquel. "Amèrica i l'economia catalana en el vuit-cents". A l'Avenç núm. 15, abril de 1979. Pàg. 34-39.

Contrastant amb la riquesa d'aigües de què gaudia can Cortès, les finques d'Esplugues heretades per Bartomeu Vidal, en ser de secà, n'estaven molt mancades. Per això, en tenir coneixement que a Casals li calia vendre el seu mas de Sant Just Desvern, Vidal s'hi va posar en contacte immediatament, per tal de comprar-li can Cortès i gaudir d'aquella aigua que tanta falta li feia.

Ben aviat ambdós propietaris van arribar a una entesa, i així Francesc d'Assís Casals, amb el consentiment de la seva muller i el seu fill, parts interessades pels drets de dot i herència, ven, el 5 d'agost de 1862, el mas Cortès a Bartomeu Vidal per la quantitat de 20.000 lliures catalanes, equivalents a 213.333 rals i 12 maravedisos. La venda es fa en presència del notari de Barcelona, Francesc Bellsollé.

Vidal paga en metàl·lic 32.000 rals en el moment de signar l'escriptura de venda, i fa un segon pagament de 8.292 rals i 12 maravedisos. Els restants 173.041 rals els reté Vidal per pagar a Marià Ros i satisfer així el deute contret per Casals. El 9 de setembre de 1862 queda definitivament tancada aquesta operació ⁽¹¹⁾.

A partir d'aquest moment trobem que Bartomeu Vidal és el nou propietari de can Cortès i de totes les seves terres, un finca a la muntanya, de la qual es pot dir que només li interessa l'aigua.

Tant és així, que li falta temps per dividir en parcel·les una gran part de la finca i llogar-les. Els establiments fets, tots d'una extensió aproximada d'una mujada i dedicats al cultiu de la vinya, són ocupats per famílies santjustenques com els Vives, Urpí, Martí, Amigó, Mans, Bosch, Obiols, Poll, Vilagut, Rius, Busquets, Gelabert, Navinés, Blai, Domènech i Bofill entre d'altres ⁽¹²⁾.

Pel que fa a l'aigua, Vidal també es mou de pressa. Augmenta l'extensió de la zona de captació de la mina ja existent, fa créixer el seu cabal fins a 30 plomes, de les quals 5 les ven a compradors els noms dels quals no ens han arribat, i també comença a prolongar-la en direcció cap a Esplugues, on fa mina en els primers trams i continua amb canonada. També fa instal·lar una caseta de registre darrera la casa dita Cadena, en terres de Janer ⁽¹³⁾.

Un document detallat de can Cardona, còpia feta l'any 1916 del document original, ens dona notícia dels treballs fets a la mina en passar per les seves terres i dels tractes establerts entre ambdós propietaris:

“Declaro que D. Bartolomé Vidal vecino de Barcelona, con mi expreso conocimiento, consentimiento y voluntad, ha atravesado varias tierras de mi

11) RPELL. Finca 74, inscr. 1.

12) Arxiu Històric de Sant Just Desvern (en endavant AHSJD). “Cuaderno adicional al amillaramiento de San Justo Desvern del año 1862”.

13) RPELL. Finca 74, inscr. 1.

propiedad situadas en el término de Sant Justo Desvern, parte con zanja vulgarmente llamada "vall obert" y parte con mina o galería al objeto de conducir las aguas de la mina que dicho señor tiene desde casa Cortès también en San Justo, hasta el pueblo de Esplugas y abierto los pozos que le han sido necesarios para la construcción de la citada mina o galería, habiendo al propio tiempo construido también con mi consentimiento dos casillas para la entrada en la referida mina ó galería.

Habiéndose fijado de común acuerdo entre el Sr. Vidal y el que suscribe que por indemnización o pago de las referidas obras practicadas y derecho de paso y servidumbre perpetua que me impongo y cedo al referido Sr. Vidal la cantidad de sesenta y cuatro duros que confieso recibir en este acto del Sr. Vidal a quien prometo no pedirle cosa más alguna, dándole al propio tiempo facultad de abrir dicha zanja o excavación, pozo o pozos para entrar en la mina o minas siempre que fuera menester para practicar limpiezas, reparaciones, inspecciones y demás obras que quisiere en cuyos casos vendrá obligado el mismo Sr. Vidal a abonar los perjuicios que causara a los frutos. Y prometiendo no revocar en tiempo alguno esta cesión de derecho de paso que he concedido al mencionado Sr. Vidal y elevar este documento a Escritura pública con las cláusulas de estilo siempre que fuese requerido por el nombrado Sr. Vidal o por los suyos, firmo el presente en Sant Justo Deversn a 20 de Junio de 1864, Francisco Cardona¹⁴⁾.

També, durant els anys 1862 i 1863, Bartomeu Vidal va fer el mateix en terres de Josep Modolell i Campreciós, manà fer pous de buidatge i féu construir una altra caseta de registre. Aquest cop, però, va quedar sense ajustar la compensació econòmica que li pertocava a Modolell¹⁵⁾.

Es pot considerar com a molt forta la inversió feta per Vidal en aquesta mina. Un assentament datat del 13 de febrer de 1867 ens informa que mentre el valor de la masia amb totes les seves terres, sense comptar la mina, és de 21.333 escuts amb 33 mil·lèsims, les aigües, mines i canonades estan valorades en 16.304 escuts¹⁶⁾.

Pel que fa a la finca de can Cortès, Vidal no en té prou amb llogar-la, com hem vist; també especula amb ella. L'11 d'octubre de 1866, el seu apoderat Joan Gros i Fuster, per tal de garantir un préstec de 17.400 escuts, empenyora la propietat a favor de Jaume Basora i Pauchané¹⁷⁾. Aquest préstec serà cancel·lat el 13 de novembre de 1879 en pagar a Flora Pasarell i Milà de La Roca, que havia heretat de Basora aquest dret¹⁸⁾.

14) Arxiu patrimonial de can Cardona (en endavant APCC). Document s/n del 24-5-1916.

15) RPELL. Finca 74, inscr. 9.

16) RPELL. Finca 74, inscr. 1.

17) RPELL. Finca 74, inscr. 2 i notes marginals.

18) RPELL. Finca 74, inscr. 12.

Una altra operació especulativa, més grossa encara, és la següent: Arran d'un plet mantingut amb el *Banco de Zaragoza*, Vidal és condemnat a pagar 63.000 escuts més els interessos al 6% des del 31 de desembre de 1867. No tenint aquest líquid, però sí tenint-lo la seva muller, Carme Serra i Bovets, Vidal li empenyora la finca per 53.000 duros⁽¹⁹⁾.

Aquesta nova hipoteca, potser per quedar tot en família, no serà cancel·lada fins el 5 de juny de 1916⁽²⁰⁾.

Tornant a la mina, les 25 plomes de què disposa Bartomeu Vidal per conduir-les fins a la seva finca d'Esplugues, anomenada can Rosàs, li representen molta més quantitat de la que li cal. És per això que es disposa a anar-ne venent una part als propietaris que puguin estar interessats en aquella aigua.

Així, el 5 de setembre de 1876, ven per 1.000 pessetes mitja ploma al doctor Joaquim Girbau i de la Fló, veí de Gràcia⁽²¹⁾, casat amb Magdalena Modolell i Juandó, i propietari de dues cases situades a Sant Just, els números 40 i 41 de la carretera, on viuen respectivament Joan Oliveras i Valentí Cailà⁽²²⁾.

Les condicions del contracte entre Vidal i Girbau són les següents:

“... Primero: A pesar que actualmente fluye dicha mina una mayor cantidad de plumas de agua, se acuerda entre los otorgantes que mientras que la cantidad de agua que fluya de dicha mina y punto expresado sea lo menos de veinte plumas el comprador Don Joaquin Girbau y de la Fló percibirá íntegra la media pluma que adquirió, pero si por cualquiera circunstancia y accidente el caudal del agua de dicha mina disminuyera de las veinte plumas que se fijan, el comprador Don Juaquin Girbau y de la Fló sufrirá entonces la proporcional disminución, la cual cesará tan luego como el caudal de aguas vuelva a ser a lo menos de las veinte plumas fijadas, y volverá a disminuirse tantas veces la disminución del caudal de la mina se repitiese. Segundo: En ningún tiempo tendrá el comprador Don Joaquin Girbau y de la Fló derecho a mayor cantidad de agua de la que adquiere sea cual fuere la que fluya de la precitada mina en mayor cantidad de las veinte plumas fijadas, estando empero obligado a sufrir las disminuciones tantas veces las tenga la mina cuya agua en parte con este contrato se enagena conforme queda contenido en el anterior capítulo. Tercero: El comprador Don Joaquin Girbau y de la Fló recibirá la media pluma de agua que adquiere tomándola de la cañería de la mina de conducción que de la exclusiva propiedad del vendedor pasa cerca de la casa del comprador en San Justo Desvern. A este fin construirá a sus costas lo necesario colocando una plancha o plumero de bronce con el paso de agua de costumbre y

19) RPELL. Finca 74, inser. 3.

20) RPELL. Finca 74, 2ª nota marginal a la inscripció núm 3.

21) RPELL. Finca 74, inser. 5.

22) AHSJD. Padró de 1873.

arreglado a la ley que sobre el particular rige, de modo que perciba únicamente la media pluma de agua medida barcelonesa que adquiere, valor siempre la disminución que pueda tener si viniese el caso predicho en el pacto primero de la escritura. El repartidor y plumero que construirá el comprador deberá ser colocado más bajo del nivel que actualmente tiene la cañería que por dentro de la misma de propiedad del vendedor pasa el agua que éste conduce a la casa torre de Esplugas. Para resguardo de dicho repartidor y plumero, el comprador construirá a sus costas una casita con su correspondiente puerta de entrada, cuya puerta tendrá dos distintas llaves, que guardarán una el comprador y otra el vendedor de modo que ni aquel ni éste puedan entrar separadamente dentro de la casita donde estará colocado el repartidor. Dicha casilla deberá ser construida al lado de la mina propiedad del vendedor, y todas las obras que verificará el comprador para colocación del repartidor y plumero deberán ser ejecutadas por el minero Diego Mans y aprobadas por el vendedor. Siempre que comprador o vendedor quieran inspeccionar el repartidor o plumero para comprobar si por él pasa más o menos agua de la debida, no podrá negarse ni el uno ni el otro a comparecer con su llave y facilitar la entrada al que lo hubiese deseado o a su delegado común. Siempre y cuando el comprador lo reclame deberá medirse el agua de la mina de San Justo Desvern de la que es parte la que se enagena, para la que a ella fluye a fin que el dicho comprador perciba íntegra la media pluma de agua, siendo veinte plumas o más las que hayan en dicha mina o bien sufrir la proporcional disminución si fluyen menos de las veinte plumas.

La medición deberá hacerse en el extremo inferior, o sea en el desagüe de la referida mina que lo tiene al lado del depósito lavadero situado en tierras del Manso Cortès junto a la linde de la propiedad de José Sallent, alias Casa Biosca...²³⁾

La propietat d'aquesta mitja ploma adquirida per Girbau tindrà la trajectòria següent:

El 29 d'octubre de 1879 mor el doctor Girbau i, en virtut del testament que havia atorgat el 15 de novembre de 1878, cedeix un quart de ploma a cada un dels seus dos fills, Josep M. i M. del Carme Girbau i Modolell.

A la mort d'aquesta darrera, Josep M., que és prevere, hereta el quart de ploma que posseïa la seva germana.

Josep M. Girbau mor el 5 d'abril de 1897, deixa la mitja ploma en úsdefruit a les germanes Concepció i Antònia Romanich i de Miquel. La propietat és compartida pel rector de l'església de Sant Jaume de Barcelona i pel pare superior dels Tallers Salesians de Les Corts de Sarrià, els quals, el 23 de febrer de 1921, la venen per 1.000 pessetes a Joaquim Petit i Canals, veí de Barcelona.

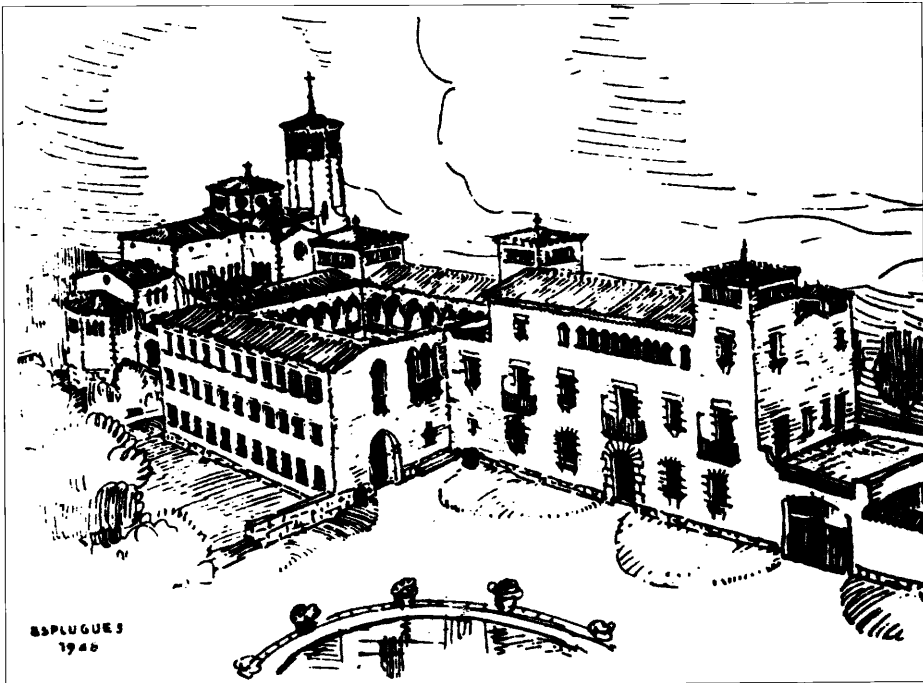
23) RPELL. Finca 74, inser. 5.

Poc després, el 10 de febrer de 1922, Petit en ven la meitat a Alfredo Andreoli, canceller del consolat d'Itàlia a Barcelona, el qual destinarà aquesta aigua al subministrament de can Font, casa santjustenca on estieujava i de la qual era propietari juntament amb la seva muller Dolors Caldadell i Domènech²⁴⁾.

Bartomeu Vidal segueix venent part de l'aigua de la seva mina.

El 25 de juny de 1874 en ven, per 400 duros, una ploma a Madrona Pujol Baucis, vídua de Miquel Camps i germana de Jaume Pujol Baucis, propietari de la coneguda fàbrica de rajoles d'Esplugues, que tan vinculada va estar al creixement urbanístic de la Barcelona modernista.

Els termes d'aquest contracte de venda, com tots els altres que anirem veient, són anàlegs als de la venda feta a Girbau.

El Reial Monestir de les religioses dominiques de Mont-Sió a Esplugues, construït l'any 1948 a l'antiga masia de can Casanoves, la qual va ser incorporada al conjunt. En el dibuix, obra de l'arquitecte Armand Mas, es pot apreciar, en primer terme, la bassa d'aigua que originalment es nodria amb la ploma d'aigua de la mina Vidal, adquirida per Madrona Pujol Baucis en el temps en què foren propietaris de can Casanoves, i amb l'aigua d'una altra mina totalment espluguena que donava lloc a la Font de les Moreres. Actualment, tallada la mina Vidal, la bassa només és alimentada per aquesta segona mina.

24) RPELL. Finca 74, inscr. 23-27.

El 8 de juliol de 1910 mor Madrona Pujol, deixant en herència la meitat de la ploma d'aigua a la seva filla Carme Camps Pujol, casada amb Josep Milà i Pi, i l'altra meitat als seus sis néts, Pere, Pilar, Miquelina, Concepció, Teresa i Montserrat Milà i Camps⁽²⁵⁾.

Una nova ploma d'aigua de la mina és venuda, el 25 de maig de 1878, per Bartomeu Vidal. Aquesta vegada els compradors són Maria Madorell Padrosa i Gaspar Modolell Madorell, mare i fill, hereus directes de Josep Modolell Campreciós, en qualitat de filla política i nét.

El preu d'aquesta ploma, com les anteriors, és de 2.000 pessetes, de les quals només en paguen 125 en monedes d'or i plata i retenen la resta com a pagament de la compensació per dret de pas i servitud d'aqüeducte que Vidal no havia satisfet a Josep Modolell l'any 1862⁽²⁶⁾.

La darrera ploma que va vendre Vidal fou comprada el 5 de juny de 1879, al preu de 800 duros, per Josefa Climent Cisneros, vídua de Ramon Bori, la qual la revèn el 21 d'agost d'aquell mateix any, pel mateix preu que li va costar, a Josep Argemí i Segarra, qui destinarà aquesta aigua al forniment de la finca coneguda per l'Hostal del Garrofer⁽²⁷⁾.

Aquest Josep Argemí és forner de Sant Just i gaudeix d'una bona posició econòmica. Una idea del volum del seu negoci ens la dóna el mateix Ajuntament de Sant Just quan ens diu d'ell que: *"dicho Sr. Argemí tiene un horno de pan cocer, con una gran panadería de mucho consumo al exterior del pueblo, teniendo un carro continuo destinado al acarreo del pan... que, de otra parte, supuesto que es comerciante de harina, trigo, azufre, vino, lo cual se puede justificar, siendo un comerciante que gira mucho..."*⁽²⁸⁾

En morir Josep Argemí, aquesta ploma fou deixada en testament indivís a les seves nebodes Teresa i Enriqueta Munné i Comas. Poc després, el 3 de maig de 1898, en dividir el conjunt de l'herència entre ambdues germanes, la ploma d'aigua va passar a ser propietat de Teresa⁽²⁹⁾, la qual era veïna de Sant Just i estava casada amb Josep Carbonell i Modolell, amo de can Solanes.

Un quart d'aquesta ploma fou venuda el 31 de juliol de 1923 per Teresa Munné a Jaume Masclans Pascual⁽³⁰⁾, de qui la va heretar, l'any 1953, el seu fill Rafael Masclans Segura⁽³¹⁾.

25) RPELL. Finca 74, inscr. 7 i 20.

26) RPELL. Finca 74, inscr. 9.

27) RPELL. Finca 74, inscr. 10 i 11.

28) AHSJD. Actes Ajuntament, 7-4-1872. Recollit per *Renom Pulit, Mercè*. "Les grans transformacions del segle XIX". A *Sant Just Desvern, un paisatge i una història*. Ajuntament de Sant Just Desvern i Publicacions de l'Abadia de Montserrat. Barcelona, 1987, Pàg. 394.

29) RPELL. Finca 74, inscr. 17-18.

30) RPELL. Finca 74, inscr. 28.

31) RPELL. Finca 74, inscr. 30.

El 23 de juny de 1884, Bartomeu Vidal, mitjançant escriptura atorgada pel notari de Barcelona Josep M. Vives i Mendoza, fa donació a Josep Vidal-Ribas i Torrents⁽³²⁾, fill del seu cosí Josep Vidal Ribas, de totes les finques i drets que posseïa als termes municipals de Sant Just Desvern, Esplugues i l'Hospitalet, reservant-se l'usdefruit mentre visqués⁽³³⁾. A partir d'aquest moment Josep Vidal-Ribas serà el nou propietari, entre d'altres coses, de can Cortès, de can Rosàs i de la mina que condueix les aigües d'una finca a l'altra.

El 13 d'octubre de 1887 mort Bartomeu Vidal i Josep Vidal-Ribas passa a adquirir plens drets sobre aquestes propietats,⁽³⁴⁾ i és en qualitat de propietari que apareix signant l'any 1889 una sol·licitud de declaració de vedat de caça per a la seva finca de can Cortès⁽³⁵⁾.

Josep Vidal-Ribas vol condicionar la mina heretada i es proposa substituir els trams de canonada per galeries. Així, el 29 de setembre de 1890 presenta una instància a l'Ajuntament de Sant Just demanant permís per fer-ho.

A la sessió municipal del 4 d'octubre es debat la sol·licitud de Vidal-Ribas. A instàncies del regidor Francesc Padrosa i Batista, s'acorda comunicar a la persona interessada la necessitat que aporti un plànol del projecte per tal d'estudiar en quin grau poden afectar aquestes obres a les vies públiques.

El 3 de gener de 1891, Josep Vidal-Ribas entrega el plànol demanat, i el 6 de gener l'Ajuntament acorda concedir el permís⁽³⁶⁾.

Tal com havia fet el seu oncle Bartomeu, el nou propietari també va venent l'aigua de la mina.

Els primers a comprar-li aigua són els propietaris de can Modolell, ja que consideren que la ploma que varen comprar l'any 1878 a Bartomeu Vidal els és insuficient. El 20 de juny de 1891, Josep Vidal-Ribas ven a Gaspar Modolell i Madorell dues plomes més al preu de 4.000 pessetes, el qual pren aquesta aigua de la mateixa derivació que en el seu moment es va fer per a la primera ploma ja comprada⁽³⁷⁾.

La darrera ploma venuda d'aquesta mina és, també, per a un Modolell. El 20 de juny de 1891, Josep Modolell i Padrosa compra a Josep Vidal-Ribas una ploma d'aigua al preu i condicions habituals⁽³⁸⁾.

32) El seu nom original era Josep Vidal i Torrens, però en virtut de la Reial ordre de 7 de març de 1875, fou autoritzat a utilitzar els dos cognoms paterns, Vidal Ribas com a un de sol, sense perjudici de fer servir el cognom matern, Torrens, com a segon cognom. Els seus germans Emili, Dolors i Concepció, en no fer el mateix, van continuar dient-se Vidal Torrens.

33) AHSJD. Correspondència 25-4-1889.

34) RPELL. Finca 74, 2ª nota marginal a la inscripció núm 13.

35) AHSJD. Expedients municipals. Any 1889.

36) AHSJD. Expedients municipals d'obres. Any 1890.

37) RPELL. Finca 74, inscr. 14.

38) RPELL. Finca 74, inscr. 15.

Aquesta ploma haurà de ser conduïda des del capdavall del carrer de la Sala, per on passa la mina, fins a la finca-torre que posseeix al carrer de la Font, per la qual cosa demana, el 4 de juliol d'aquell mateix any, el permís oportú a l'Ajuntament. Aquest, en sessió celebrada el 15 de juliol, l'aprova, i en Modolell ha de pagar la quantitat de 55 pessetes pel fet d'ocupar 110 metres lineals de via pública³⁹⁾.

En morir Josep Modolell Padrosa el 3 d'abril de 1900, la propietat d'aquesta ploma fou cedida en testament al seu fill Josep Modolell i Garriga, reservant l'usdefruit a la seva vídua Dolors Garriga i Capdet⁴⁰⁾, a la mort de la qual, esdevinguda el 17 de març de 1917, Josep Modolell Garriga va passar a tenir plens drets sobre aquesta ploma⁴¹⁾.

El dia 13 de maig de 1892 mor Josep Vidal-Ribas i Torrents sense haver tingut fills. A la seva declaració d'última voluntat, feta a Madrid, fa dividir tots els seus béns en dues porcions.

La primera porció comprèn la meitat del seu capital a la casa de comerç "*Hijos de José Vidal Ribas*", una casa al número 69 del Passeig de Gràcia, la torre i jardins que va rebre del seu oncle Bartomeu Vidal (can Rosàs, a Esplugues), una altra torre i jardins que va heretar del seu pare, la finca i censos que tenia a Sant Just (can Cortès), terrenys i censos a l'Hospitalet, Esplugues i Cornellà, i finalment els terrenys que posseïa a la Rambla de Catalunya.

La segona porció comprèn l'altra meitat del seu capital a l'empresa familiar, l'esposalici fet a la seva muller, tots els seus crèdits, un terreny a la cantonada dels carrers Roger de Flor i Gran Via, i tots els altres béns o drets no indicats anteriorment.

Aquesta segona porció es va repartir per parts iguals entre els seu germans Emili, Concepció i Dolors.

Pel que fa a la primera porció, les 3/5 parts de la meitat del capital anaren destinades a persones necessitades i institucions de beneficiència, i les altres 2/5 parts es repartiren per parts iguals entre les seves germanes Concepció i Dolors.

D'entre els béns compresos en la porció primera, cal destacar que Concepció va rebre el terreny de la Rambla de Catalunya, la torre i jardins de can Rosàs, sense les terres del voltant, que foren per a la seva germana Dolors, i la finca i censos de Sant Just.

39) AHSJD. Expedients municipals d'obres. Any 1891.

40) RPELL. Finca 74, inser. 19.

41) RPELL. Finca 74, inser. 22.

De tots els béns testats, però, Josep Vidal-Ribas en va reservar l'usdefruit de per vida a la seva muller Elvira Jover i Peix.

Així doncs, la nova propietària de can Cortès i la seva mina va passar a ser Concepció Vidal i Torrents, casada amb Emili Juncadella Oliva, sent usufructuària vitalícia la seva cunyada Elvira Jover i Peix, en endavant coneguda com la vídua Vidal-Ribas⁽⁴²⁾.

L'any 1914, necessitant instar un expedient d'informació possessòria per a la inscripció dels aprofitaments d'aigües públiques, Concepció Vidal i Elvira Jover presenten una instància a l'Ajuntament de Sant Just demanant una certificació d'amillament de la finca de can Cortès, que posseeixen, com s'ha indicat abans, en qualitat de nuapropietària la primera i usufructuària la segona. En aquest document, s'indica també que Elvira Jover, la vídua Vidal-Ribas, és, a més, propietària de la veïna masia de can Biosca⁽⁴³⁾.

La mina continua funcionant.

Amb motiu de l'obertura del carrer de Bonavista fins a la carretera, hi ha tot un seguit de negociacions entre l'Ajuntament i els propietaris d'aquells terrenys, com també entre els mateixos propietaris⁽⁴⁴⁾.

És dins d'aquest context que el 30 de juliol de 1916, Josep Cardona i Planas, en negociar la venda d'un terreny que té allà, el qual està afectat per una servitud de pas de la mina que posseeix la vídua Vidal-Ribas, amb tres pous de registre, demana a l'Ajuntament permís per obrir un nou pou en terreny no venut que li permeti d'accedir a la mina per tal de poder continuar practicant el seu manteniment, la qual cosa li és concedida⁽⁴⁵⁾.

El 23 d'abril de 1927 mor Concepció Vidal Torrents, deixant hereus universals per parts iguals els seus tres fills, Emili, Mercè i Maria, aquesta darrera, monja al convent de Maria Reparadora.

La part d'herència rebuda pel seu fill Emili comprèn la propietat de can Candler i can Cortès a Sant Just i la de can Rosàs a Esplugues, sent encara usufructuària d'aquestes dues propietats la seva tia Elvira Jover, vídua Vidal-Ribas⁽⁴⁶⁾.

El nou propietari de la mina, Emili Juncadella Vidal, era una persona extremadament inquieta, culta, activa i poderosa.

42) RPELL. Finca 74, inscr. 16.

43) AHSJD. Correspondència, any 1914.

44) La més llarga d'aquestes negociacions fou la mantinguda amb Teresa Munné, propietària de l'Hostal Nou o del Garrofer –vegeu nota 29–, que va motivar la corba final que descriu el carrer de Bonavista en arribar a la carretera.

45) AHSJD. Expedients municipals d'obres. Any 1916.

46) RPELL. Finca 74, inscr. 29.

Va néixer a Barcelona l'any 1887 i des dels 14 anys va practicar l'alpinisme, un dels seus esports preferits. Fou soci del *Club Alpino Español*, del *Club Alpin Français*, del *Centre Excursionista de Catalunya*, de l'*Automobile Club de France*, del *Touring Club de France* i de la *Bombay Historical Society*.

Un altre esport que li apassionava era la caça major, la qual practicava especialment al Pirineu, Àfrica i l'Índia i tenia una gran col·lecció de trofeus, tals com elefants, lleons, tigres, búfals, i el cèlebre "gaur", brau de l'Índia, una de les peces més cobejades pels caçadors.

Retrat d'Emili Juncadella Vidal.

Foren famoses les seves col·leccions d'armes, les obres d'art exòtiques, la seva àmplia biblioteca, on destacaven els temes d'alpinisme, i les fotografies, en tenia més de 3000 sobre l'Índia. Fou una persona molt activa en política, d'ideologia conservadora. Va ser Diputat provincial i conseller corporatiu durant els set anys que va durar la dictadura de Primo de Rivera. També va ser tresorer de la Junta de Museus de Barcelona i president del *Círculo de Renovación Española* de Sants durant la Segona República⁴⁷⁾. Com a membre dels cercles més selectes de la burgesia catalana, formava part del restringit grup de propietaris de les llotges del primer pis del recentment destruït Gran Teatre del Liceu, sent la seva llotja la número 26⁴⁸⁾.

Durant el temps en què Emili Juncadella fou propietari de la mina, Daniel Cardona i Civit va ser alcalde de Sant Just.

Una de les moltes obres escomeses per aquest gran alcalde va ser la construcció de la claveguera que baixa pel carrer de la Sala.

Mentre la construïen, l'Ajuntament es va adonar que la claveguera havia de creuar per damunt de la mina que conduïa les aigües cap a can Rosàs, per aquest motiu l'alcalde escriu a Emili Juncadella Vidal una carta, l'agost de 1933, on l'informa que hi haurà l'encreuament entre la claveguera i la mina i li indica la conveniència de fer determinats treballs d'aïllament, per tal d'evitar la contaminació de les aigües de la mina⁴⁹⁾.

47) *Enciclopedia Universal Ilustrada Europeo-Americana*. Hijos de J. Espasa, Editores. Suplemento 1936-1939. Primera Parte. Pàg. 457.

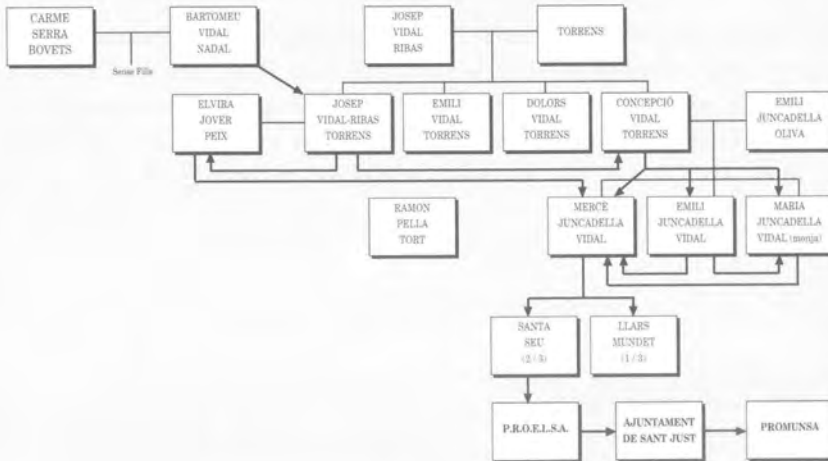
48) *El Periódico*, 9/2/94, pàg. 5.

49) APCC. Document s/n, sense data.

La mina Vidal tallada a la carretera de la Muntanya, amb motiu d'unes obres, a l'alçada de l'Institut de Batxillerat.

EVOLUCIÓ DE LA PROPIETAT DE LA MINA VIDAL

Propietaris de la mina Vidal.

El 29 d'agost mateix, Emili Juncadella contesta a l'Ajuntament manifestant el seu acord i suggerint algunes millores. També apunta la conveniència que el minaire Dídac Mans supervisi els treballs⁽⁵⁰⁾.

Tot just començada la Guerra Civil Espanyola, el 29 de juliol de 1936, Emili Juncadella va ser detingut al seu domicili de Barcelona i mort a la carretera de l'Arrabassada. El seu cadàver fou dipositat a l'Hospital Clínic, on va figurar amb el número 1, per la qual cosa molts autors l'han considerat, erròniament, la primera víctima barcelonina d'aquella guerra⁽⁵¹⁾.

Mort Emili Juncadella, les seves propietats passen a les seves germanes, amb la condició que els béns que hereti la seva germana Maria, la monja, tornin, a la seva mort, a l'altra germana, Mercè, o als seus descendents. Així succeeix i Mercè Juncadella Vidal esdevé la propietària de can Candeler, can Cortès, can Rosàs i de la mina que ens ocupa, entre d'altres béns⁽⁵²⁾.

Mercè Juncadella, propietària –com hem dit– d'altres finques i cases, no demostra per can Rosàs l'interès que havien demostrat els seus anteriors propietaris i acaba per fer-lo enderrocar.

Desapareguda la mansió d'Esplugues, la mina perd la seva principal raó de ser. No obstant això, va continuar funcionant i les seves aigües continuen aprofitant-se.

L'any 1965, sent alcalde de Sant Just Josep Lluís Surroca Pratdesaba, es va arranjar el conjunt del Parador⁽⁵³⁾, i es va instal·lar al costat de la recentment estrenada biblioteca, una font que es va anomenar "Font de la Sardana", la qual es nodria de l'aigua de la mina. Pocs anys després, a causa d'un problema sanitari, aquesta aigua fou substituïda per aigua corrent clorada.

L'1 d'abril de 1972 mor Mercè Juncadella sense tenir successió. En el seu testament exclou expressament el seu marit Ramon Pella Tort i qualsevol altre familiar, deixant els dos terços de tots els seus béns a la Santa Seu Catòlica, Apostòlica i Romana, i l'altre terç restant a repartir entre la Casa Provincial de Maternitat i les Llars Anna Gironella de Mundet, de la Casa de Caritat de la Diputació de Barcelona⁽⁵⁴⁾.

50) APCC. Document s/n del 29/8/1933.

51) Enciclopedia Universal Ilustrada Europeo-Americana. Hijos de J. Espasa, Editores. Suplemento 1936-1939. Primera Parte. Pàg. 457. I també Carbonell, Mn. Esteve. *Esplugues de Llobregat, Monografia Històrica*. Tipografia Emporium, S.A., Barcelona. 1949. Pàg. 183.

52) RPELL. Finca 74, inscr. 32 i 33.

53) Diversos autors: *Cronologia i fets de Sant Just Desvern al segle XX* (en premsa).

54) RPELL. Finca 74, inscr. 35.

Com a conseqüència d'aquest testament, la finca de can Cortès, i amb ella la propietat de la mina, passa a quedar repartida en indivís de la manera següent:

130/200 + 4/10 de 2/200 parts (el 65,40%)	per a la Santa Seu.
35/200 + 4/10 de 2/200 parts (el 17,90%)	per a la Casa Provincial de Maternitat.
33/200 + 2/10 de 2/200 parts (el 16,70%)	per a les Llars Mundet.

El 27 de febrer de 1992, la Santa Seu ven per 165 milions de pessetes la seva part a l'empresa "Promocions Econòmiques Locals, Societat de Capital Risc, S.A." (PROELSA)⁽⁵⁵⁾, la qual, al seu torn, ven el 15 de març de 1993 la meitat del que havia adquirit, sempre en indivís, a l'Ajuntament de Sant Just, el qual aporta aquests terrenys, qualificats jurídicament de béns patrimonials, a l'empresa "Promocions Municipals Santjustenques, S.A. (PROMUNSA)⁽⁵⁶⁾, que té previst actuar urbanísticament en aquells indrets en un futur immediat, i dur a terme el que ja s'anomena "Pla de can Candeler".

Així doncs, PROELSA i PROMUNSA han passat a ser els nous propietaris majoritaris d'aquesta mina, la història de la qual hem acabat de veure.

Cal dir que aquesta mina, actualment, és pràcticament irrecuperable, llevat dels seus trams inicials, on es troba el floreig de l'aigua. La major part del seu recorregut per Esplugues ha desaparegut, i a Sant Just són gairebé innombrables els talls que han sofert les seves galeries, a causa, principalment, dels fonaments de les moltes cases que s'han anat edificant al seu damunt.

55) RPELL. Finca 74, inscr. 36.

56) Ajuntament de Sant Just Desvern. Acta del Ple del dia 27 de juny de 1994, Punt 4t.